

## KAS NAISKIRJANDUS ON OLEMAS?

30. aprillil toimus A. H. Tammsaare Muuseumi ja Tallinna Ülikooli Eesti keele ja kultuuri instituudi koostöös ümarlaud „Kas naiskirjandus on olemas?“. Üritus oli inspireeritud muuseumis avatud Leida Kibuviitsa näitusest „Paradiisi uus perenaine. Leida Kibuviits Tammsaare juures“, arutlejateks olid Elo Lindsalu, Kairit Kaur, Kadri Tüür, Johanna Ross ja Reet Laja, modereeris Maarja Vaino.

Ümarlaud koosnes kahest osast. Esimese osa moodustasid lühiettekanded

naiskirjanduse käsitlemisest erinevates kultuuriruumides. Elo Lindsalu tegi informatiivse ja hõlmava ülevaate Soome mõistest *naiskirjallisuus* ning selgitas, kuidas see on aja jooksul muutunud. Soomlased on ühendanud kaks vaatenurka: angloameerika kirjandusteaduses levinud feministliku lugemise (ingl *feminist reading*) ning Prantsusmaalt lähtuva suuna, mis keskendub naiskogemuse ja naishääle identifitseerimisele kirjandusteostes.

Kairit Kaur rääkis põhjalikult saksa

kultuuriruumi termini *Frauenliteratur* ajaloost. Ta tõi esile Saksamaa pika naiskirjanduse traditsiooni ning selle, et 1980. aastatel valmis seal ulatuslik ülevaade kirjutavatest naistest läbi ajaloo. Praeguseks on naiskirjanduse ajalugu Saksamaal küllalt põhjalikult uuritud ning keskendutakse uutele teemadele, näiteks emaduse kontseptsioonidele.

Johanna Ross keskendus Eesti naiskirjandusele. Jätkuvalt on käibel arvamus, et naised on luuletajad, mehed prosaistid. Ross leidis, et naisautoritelt oodatakse teistsugust kirjutamist kui meestelt. Ta tõi näiteks Maarja Kangro novellikogu „Ahvid ja solidaarsus”, mille puhul on tajunud ehmatus: kuidas naine nii kirjutab! Rossi meelet seostatakse naiskirjaniku puhul tema käsitletavaid teemasid rohkem soo ja isikuga, meeskirjanike puhul tajutakse samasuguseid aspekte pigem kunstilise võttena.

Reet Laja tutvustas Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse (ENUT) ajakirja Ariadne Lõng, mis on olnud sooliste teemade foorumiks juba aastaid ning avaldanud palju olulisi teoreetilisi artikleid.

Kadri Tüür oli palutud ümarlauale esitama intrigeerivaid küsimusi, et vältida arutelu muutumist liiga üheülbaliseks. Tema kandvaim küsimus oli, millist probleemi me tahame lahendada mõiste *naiskirjandus* abil; mis õigus-taks selle termini kasutamist?

Elo Lindsalu rõhutas, et *naiskirjanik* ja *naiskirjandus* on erinevad mõisted. Mõiste *naiskirjanik* kasutamine võib vajalikuks osutada vaid juhul, kui nimi ei ole sooliselt arusaadav, näiteks eesti kirjanduse tutvustamisel väljaspool Eestit, muidu aga puudub eesti keeles selleks vajadus.

Kairit Kauri arvamus kohaselt tegeleb ajalookirjutus jätkuvalt eelkõige meestega, seepärast on naistele tähelepanu juhtimine väga vajalik ning see õigustab ka termini kasutamist. Eneken Laanes publiku hulgast oli seis-

kohal, et mõiste kasutamine on strateegiliselt vajalik. Nii saab nähtust ja naiskirjanikke märgata ning esile tuua.

Omaette arutelu põhjustas küsimus, kas Eestis on feministlikku kirjandust. Elo Lindsalu märkis, et meil oli lääne feminismi kõrgajal raudne eesriie, ning avaldas kahtlust, kas hiljem on meil seda üldse tekkinud. Kadri Tüür tundis huvi, kas meil on positiivset, ülesehitavat feministlikku kirjandust, mis ei ole kriitiliselt analüüsiv. Johanna Ross arvas, et Maarja Kangrot võiks lugeda niisuguseks kirjanikuks, kelle peategelased on endaga rahul. Ross märkis ka, et teatud reservatsioonidega võib olmekirjandust pidada meie feministlikuks laineiks. Sealt hargnevad erinevate feministlike lähenemiste niidikesed ja ajaliselt on just tegemist 1970. aastate lõpuga. Elo Lindsalu nõustus, et Aimée Beekmanil ja Aino Pervikul on teoseid, mis viivad emantsipatsiooniteema või jäikade soorollide käsitlemise äärmuseni. Kuid ta kahtles siiski, kas neid teoseid võiks nimetada feministlikuks kirjanduseks.

Maarja Vaino avaldas arvamust, et feministlik kirjandus on pigem ideoloogiline kirjandus, naiskirjandus aga tegeleb laiemalt naishääle identifitseerimise ja uurimisega. Elo Lindsalu tutvustas Maie Kalda seisukohta, et kaaluda võiks ka terminit *naistekirjandus*, võrreldavalt lastekirjanduse terminiga, mis täpsustab teoste adressaati ja teemaatikat. Lindsalu pooldas samas ka Soome teadlaste seisukohta, et naiskirjandust tuleks defineerida naise ühiskondliku marginaliseerimise, sotsiaalse või soolise tõrjumise ning stereotüüpidega mängimise kaudu. Kuigi Reet Varblane kahtles, kas on õige feministlikku kirjandust kitsama nähtusena naiskirjandusest eristada, üksmeelele selles osas siiski ei jõutud. Johanna Ross on enda sõnul kasutanud terminit *naiskirjandus* eelkõige autori bioloogilise soo määramiseks. Elo Lindsalu nägemuses on see olnud mõt-

teraamistik, mis annab pidepunkte naiste proosateoste tõlgendamiseks.

Pikemalt arutleti selle üle, kas vajaksime eraldi naiskirjanduse ajalugu käsitlevat teost. Kairit Kaur leidis, et kuna tegemist on rahvuslikku kaanonisse kuuluva nähtusega, on see kahtlemata vajalik. Elo Lindsalu oli seisukohal, et kõike alates XIX sajandist ei saa liigitada naiskirjanduseks. Johanna Ross toetas mõtet eraldi teosest, kuid mitte eraldi naiskirjanduse-peatükist üldises kirjandusloos, sest see oleks nišistava mõjuga. Olulise probleemina niisuguse koguteose loomisel nimetati uurijate vähesust, samuti vajadust toetada nii suurt ettevõtmist teadusrahadega.

Kokkuvõttes koorus välja kaks lähenemisviisi naiskirjandusele. Esimene on kirjanduslooline: naiskirjandust ja -kirjanikke tuleks rohkem uurida, avaldada monograafiaid, koostada ajalugu. Teine aspekt käsitles hinnangulist poolt. Kõlama jäi arusaam, et hea kirjandus on hea kirjandus sõltumata

soost. Vajadus naiskirjandust eraldi terminiga tähistada on kirjandusteaduslik (operatiivne mõiste) ja ka lihtsalt pragmaatiline (nii saab naiskirjanike loomingule paremini tähelepanu tõmmata). Eesmärgiks peaks olema seda maastikku kaardistada, kuid sealjuures mitte nišistada.

Ümarlaul esitleti ka Tallinna Keskraamatukogu lugejate seas läbi viidud uuringut. Küsitluses osales 128 inimest, vastajate seas neli meest. Kõige enam oli vastajaid vanuses 40–50. Vastajate seas domineerisid kõrgharidusega inimesed. Küsimusele, kas lähtute lugemiseelistusel autori soost, oli jaatavalt vastanud kaks lugejat. Küsimusele, kuidas suhtute mõistesse *naiskirjandus*, vastas 73 inimest neutraalselt, 47 inimest positiivselt, 8 inimest suhtus mõistesse negatiivselt.

MAARJA VAINO